

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

Rapport

Örnsköldsviks kommun

KPMG AB

2024-03-04

Antal sidor 19

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Bakgrund	4
2.1	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	4
2.2	Revisionskriterier	5
2.3	Metod	6
3	Resultat av granskningen	7
3.1	Ansvarsfördelning	7
3.2	Riskanalys och intern kontroll	7
3.3	Rutiner, riktlinjer och kontrollaktiviteter	8
3.4	Hantering av misstankar om välfärdsbedrägerier	13
3.5	Kompetensstärkning och samverkan	16
4	Samlad bedömning och rekommendationer	18

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

1 Sammanfattning

KPMG har av Örnsköldsviks kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska arbetet mot välfärdsbedrägerier. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

Syftet med granskningen är att bedöma om ansvariga nämnder har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier. Granskningen inriktas på processerna assistansersättning, försörjningsstöd samt föreningsbidrag.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden delvis har säkerställt ändamålsenlig styrning och tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier.

Vi grundar vår bedömning på att det inte genomförts någon formaliserad eller dokumenterad riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier avseende nämndernas verksamheter. Vidare gör vi bedömningen att det delvis finns rutiner, riktlinjer och kontrollaktiviteter inom verksamheterna för att motverka risken för välfärdsbedrägerier. Även vad gäller hantering av misstankar om välfärdsbedrägerier bedömer vi att det delvis finns rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas. Vi gör bedömningen att det delvis sker kompetensstärkning för chefer och medarbetare i frågorna.

I det följande redovisas våra bedömningar och rekommendationer kopplat till revisionsfrågorna.

Revisionsfråga	Bedömning: Nej	Rekommendationer
Har nämnderna säkerställt att en riskanalys med inriktning på oegentligheter, inklusive välfärdsbedrägerier, har genomförts?	Vi grundar bedömningen på att det inte genomförts någon dokumenterad riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier. Vi ser positivt på att det finns en riskmedvetenhet inom verksamheterna samt på att det inom försörjningsstöd finns handläggare som arbetar riktat mot området.	- Vi rekommenderar välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden att tillse att en formaliserad riskanalys inriktad på riskerna för välfärdsbedrägerier genomförs.
Revisionsfråga	Bedömning: Delvis	Rekommendationer
Har nämnderna rutiner och riktlinjer för att motverka risken för välfärdsbedrägerier?	Vi bedömer att det inom försörjningsstöd finns rutiner där risker beaktas samt att det inom personlig assistans finns rutiner men att samtliga inte är dokumenterade. Vi bedömer att det finns skrivningar i kommunens bidragsregler som tar hänsyn till risken för välfärdsbedrägerier samt att det finns krav med bäring på området.	- Vi rekommenderar kultur- och fritidsnämnden att i högre grad ta hänsyn till risker för välfärdsbedrägerier i befintliga rutiner samt säkerställa att rutinerna är dokumenterade.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Revisionsfråga	Bedömning: Delvis	Rekommendationer
Har nämnden säkerställt att relevanta kontrollaktiviteter identifieras och utförs, dels inför utbetalning av ersättning/bidrag, dels efter utbetalning av ersättning/bidrag?	Vi bedömer att det identifierats vissa relevanta kontrollaktiviteter inom samtliga verksamheter, i form av kontroller av tillstånd, stickprov och uppföljningar.	- Vi rekommenderar välfärdsnämnden att tillse att kontrollmoment inom personlig assistans dokumenteras samt utökas.
Revisionsfråga	Bedömning: Delvis	Rekommendationer
Finns rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas vid misstankar om välfärdsbedrägeri samt rutiner för återkrav?	Vi bedömer att det inom välfärdsnämndens verksamheter finns tydliga angivelser för anmälan till andra myndigheter. Vidare bedömer vi att det finns uttalade rutiner inom personlig assistans samt dokumenterade rutiner för hantering av misstankar och återkrav inom försörjningsstöd. Vi bedömer att det finns uttalade rutiner för hur misstankar om välfärdsbedrägerier ska hanteras inom föreningsbidrag, dock är de inte dokumenterade. I nämndens delegationsordning finns bestämmelse om rättelse eller ändring av beslut, dock noterar vi att det inte finns någon skrivning gällande polisanmälan.	- Vi rekommenderar välfärdsnämnden att tillse att rutiner för misstankar om välfärdsbedrägerier tydliggörs och dokumenteras vad gäller personlig assistans. - Vi rekommenderar välfärdsnämnden att tillse att rutiner för att säkra efterlevnad av lagen om underrättelseskyldighet stärks. - Vi rekommenderar kultur- och fritidsnämnden att tillse att rutiner för misstankar om välfärdsbedrägerier tydliggörs och dokumenteras.
Revisionsfråga	Bedömning: Delvis	Rekommendationer
Sker kompetensstärkning inom välfärdsbedrägerier för medarbetare och chefer, i form av utbildningar samt intern och extern samverkan?	Vi grundar vår bedömning på att det inte genomförts några utbildningar gällande välfärdsbedrägerier. Vi noterar dock att handläggare för felaktiga utbetalningar inom försörjningsstöd har genomgått digitala utbildningar. Vi ser positivt på att det sker samverkan med andra kommuner och instanser inom samtliga granskade verksamheter.	- Vi rekommenderar välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden att säkerställa att medarbetare och chefer har goda förutsättningar att erhålla kompetenshöjande insatser gällande arbetet mot välfärdsbedrägerier.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

2 Bakgrund

KPMG har av Örnsköldsviks kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska arbetet mot välfärdsbedrägerier. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

I betänkandet Kontroll för ökad tilltro (SOU 2020:35)¹ konstateras att förutsättningarna för ett mer sofistikerat och medvetet missbruk av välfärdssystemen har ökat under de senaste två decennierna. Faktorer som framhålls vara bidragande till detta är digitaliseringen av välfärden, ökad rörlighet av arbetskraft och ett ökat inslag av privata utförare i välfärdssystemen. Välfärdsbrottlighet definieras av SKR som när en extern aktör – företag eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommunala medel för egen vinning.

Kommunernas verksamheter innefattar flera attraktiva områden för välfärdsbedrägerier och ansvariga nämnder behöver därför tillse att det finns ett ändamålsenligt internkontrollsystem som motverkar felaktiga utbetalningar. Risker som kan föreligga i en kommun är oklara riktlinjer och kontrollrutiner för bedömning av den enskildes kvalificering och för beviljande av ersättning/stöd/bidrag. Det föreligger även utmaningar i vilka möjligheter och förutsättningar den enskilda handläggaren har att genomföra kontroller.

Med anledning av ovanstående drar kommunens revisorer i sin riskanalys slutsatsen att det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier är ett område där fördjupad granskning bör genomföras under år 2023.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Syftet med granskningen är att bedöma om ansvariga nämnder har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier.

Granskningen inriktas på processerna assistansersättning, försörjningsstöd samt föreningsbidrag.

Granskningen avser besvara följande revisionsfrågor:

- Har nämnderna säkerställt att en riskanalys med inriktning på oegentligheter, inklusive välfärdsbedrägerier, har genomförts?
- Har nämnderna rutiner och riktlinjer för att motverka risken för välfärdsbedrägerier?
- Har nämnden säkerställt att relevanta kontrollaktiviteter identifieras och utförs, dels inför utbetalning av ersättning/bidrag, dels efter utbetalning av ersättning/bidrag?
- Finns rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas vid misstankar om välfärdsbedrägeri samt rutiner för återkrav?
- Sker kompetensstärkning inom välfärdsbedrägerier för medarbetare och chefer, i form av utbildningar samt intern och extern samverkan?

¹ Betänkande - Kontroll för ökad tilltro avseende utredningen om samordning av statliga utbetalningar från välfärdssystemen, Statens offentliga utredningar (SOU 2020:35)

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Granskningen avser välfärdsnämnden samt kultur- och fritidsnämnden.

Granskningen avgränsas till arbetet mot välfärdsbedrägerier inom assistansersättning, försörjningsstöd och föreningsbidrag. Genomförande av stickprovskontroller av utbetalningar ingår inte i granskningen.

2.2 Revisionskriterier

I granskningen utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen 6 kap. 6 §. Nämnderna ska var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.
- Bidragsbrottslagen (2007:612). Kommunen har en skyldighet att enligt 6 § bidragsbrottslag polisanmäla fall där kommunen har anledning att anta att ett bidragsbrott begåtts.
- Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt SFS 2019:653 Lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet.
- Regeringens nationella handlingsplan mot korruption². Ska utgöra ett stöd till den offentliga förvaltningen och bidra till att arbetet att förebygga och upptäcka korruption. Den lägger fram fem strategier för att ha ett strukturerat arbetet mot korruption: (i) förbättrad kontrollmiljö och tydligare ansvarsförhållanden, (ii) riskanalyser som bidrar till att skapa riskmedvetna organisationer, (iii) kunskap och etiska förhållningssätt, (iv) rutiner för hantering av misstankar om korruption samt (v) samverkan och läran av andras erfarenheter.
- Tillämpbara interna rutiner och riktlinjer.

² <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/handlingsplan-mot-korruption/handlingsplan-mot-korruption-20212023.pdf>

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentstudier av relevant dokumentation, så som nämndernas riskanalyser och interna kontrollplaner, nämndernas delegationsordningar, riktlinjer och rutiner som är styrande vid handläggning och utbetalning av ersättning/stöd.

Intervjuer har genomförts med:

- Enhetschef och ärendehandledare, utredningsenheten för LSS
- LSS-handläggare
- Verksamhetsutvecklare och resursplanerare, funktionsstöd
- T.f. enhetschef och ärendehandledare, ekonomiskt bistånd
- Förvaltningschef samhällsbyggnadsförvaltningen
- Enhetschef och samordnare, fritidsenheten
- Välfärdsnämndens presidium
- Kultur- och fritidsnämndens presidium

Samtliga intervjuade har beretts möjlighet att faktakontrollera rapporten.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3 Resultat av granskningen

3.1 Ansvarsfördelning

Av reglemente för välfärdsnämnden³ framgår att nämnden ansvarar för kommunens uppgifter enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Välfärdsförvaltningen sorterar under välfärdsnämnden och är indelad i tre verksamhetsområden, varav två är funktionsstöd och individ och familj. Personlig assistans hanteras dels på utredningsenheten för LSS, dels inom verksamheten funktionsstöd. Försörjningsstöd hanteras inom enheten för ekonomiskt bistånd, inom verksamhetsområde individ och familj.

Av reglemente för kultur- och fritidsnämnden⁴ framgår att nämnden ansvarar för stöd till av civilsamhället bedriven kultur-, fritids- och föreningsverksamhet i kommunen samt att nämnden delegerats att fördela bidrag inom ramen för kommunfullmäktiges beviljade anslag. Kultur och fritidsavdelningen sorterar under kultur- och fritidsnämnden och ingår i samhällsbyggnadsförvaltningen. Föreningsbidrag hanteras av föreningsgruppen på avdelningen, även kallat Föreningsbyrån.

3.2 Riskanalys och intern kontroll

Det finns inga skrivningar avseende risken för välfärdsbedrägerier i nämndernas riskanalyser och interna kontrollplaner år 2023.⁵ Det framgår av intervjuer att det inte genomförts några dokumenterade riskanalyser på området. Vi noterar att det i kultur- och fritidsnämndens internkontrollplan för år 2024⁶ ingår kontroll av risken för att tjänstepersoner och politiker blir utsatta för antidemokratisk påverkan.

Av intervjuer framgår att det finns en riskmedvetenhet på området och att diskussioner om relevanta risker förs, främst på förvaltningsnivå. Inom personlig assistans har det enligt intervjuade förts diskussioner på området, exempelvis gällande att ärenden behöver följas upp och gällande utbetalning av sjuklöneersättning, då det identifierats risker i processerna. Avseende försörjningsstöd framgår av intervju att ett arbete mot bedrägerier genomförts sedan slutet av år 2019. Enheten har två handläggare som arbetar på halvtid riktat mot felaktiga utbetalningar. Vid tiden för granskningen är dock den ena handläggaren tillförordnad enhetschef. Det framgår att frågorna diskuteras i arbetsgruppen samt att det blivit en del av det dagliga arbetet.

Gällande föreningsbidrag framgår av intervju att det förs ständiga dialoger avseende oegentligheter och bedrägerier, samt att bidragssystemet ska vara transparent, rättvist och jämlikt avseende vad medel beviljas för. Det framgår att fusk förekommit genom att föreningar meddelat att de exempelvis har fler medlemmar än det faktiska antalet, dock uppger intervjuade att de flesta felaktigheter som uppdagas bedöms vara omedvetna misstag från föreningarnas sida.

³ Antaget av kommunfullmäktige § 217/2022

⁴ Antaget av kommunfullmäktige § 213/2022

⁵ Antagen av kultur- och fritidsnämnden 2023-02-22 § 21, antagen av välfärdsnämnden 2023-02-21 § 32

⁶ Antagen av kultur- och fritidsnämnden 2023-12-13 § 100

Örnköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3.2.1 Bedömning

Vår bedömning är att välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden inte säkerställt att en riskanalys med inriktning på oegentligheter, inklusive välfärdsbedrägerier, har genomförts.

Vi grundar vår bedömning på att det inte genomförts någon formaliserad eller dokumenterad riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier avseende nämndernas verksamheter. I nämndernas riskanalyser inför planen för uppföljning av intern kontroll finns inte heller risken för välfärdsbedrägerier i bruttolistan över de risker som nämnden har bedömt.

Vi ser dock positivt på att det finns en riskmedvetenhet inom verksamheterna samt på att det inom försörjningsstöd finns handläggare som arbetar riktat mot området.

Som en del i det förebyggande arbetet ser vi det som av vikt att genom riskanalyser identifiera svagheter i organisationen och kommunens verksamheter. Vi ser ett behov av att nämnderna på ett formaliserat sätt kartlägger och identifierar risker inom sina verksamhetsområden, som grund för det vidare arbetet.

3.3 Rutiner, riktlinjer och kontrollaktiviteter

3.3.1 Välfärdsnämnden – Personlig assistans

Ansvaret för personlig assistans delas mellan kommunerna och Försäkringskassan. Försäkringskassan är ansvarig för att bedöma och betala ut statlig assistansersättning om Försäkringskassan bedömer att behovet utifrån de sju i lagen fastställda behoven överstiger 20 timmar per vecka. Kommunen är ansvarig för stödinsatserna om behovet understiger 20 timmar per vecka. Brukaren får själv välja utförare och kan välja mellan att teckna avtal med kommunen eller med en privat utförare, alternativt att själv vara arbetsgivare. I dagsläget finns enligt uppgift cirka 25 privata utförare i kommunen.

Av rutin för beslut gällande personlig assistans⁷ framgår hur beslut om assistanstimmar ska tas efter utredning. Av metodstöd för handlägningsprocessen enligt LSS⁸ framgår att det av beslutsbrev ska framgå för vilken period beslutet gäller, att insatserna kommer att följas upp samt att omprövning kan ske vid ändrade förhållanden. Det framgår att i uppdraget till utföraren ska det framgå när och hur uppföljning planeras ske i ärendet samt att utföraren ska ta kontakt vid ändrade behov eller väsentliga förändringar för den enskilde.

När en utförare aktualiseras i kommunen kontrolleras att denne har tillstånd från IVO⁹ att bedriva verksamheten samt om det finns en giltig fullmakt från brukaren att hantera och ta emot ersättningen.

⁷ Godkänd av enhetschef, uppföljd 2022-09-07

⁸ Godkänd av enhetschef utredningsenheten LSS, ändrad 2024-01-10

⁹ Inspektionen för vård och omsorg

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Kommunen ger ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt schablon motsvarande Försäkringskassans grundbelopp. Ersättning för personlig assistans betalas enligt uppgift ut under förutsättning att det är styrkt att assistansen är utförd och timmarna överensstämmer med den enskildes beslut om personlig assistans. Utföraren begär ersättning genom att skicka in underskrivna tidsrapporter och faktura. Enligt uppgift granskar resursplanerare tidsredovisning mot fakturerat belopp, timmar mot beslut samt att personal jobbat enligt tidsrapporten vid den löpande ansökans- och fakturahanteringen. Om felaktigheter framkommer tas enligt uppgift kontakt med utföraren i första hand. Vi har inte tagit del av några dokumenterade rutiner för granskningen för den löpande fakturahanteringen. Handläggare är inte involverade i den löpande fakturahanteringen, förutom om ansökan inkommer om tillfälliga tillägg eller sjuklönersättning då handläggare fattar beslut. Fakturan mottagningsattesteras av resursplanerare och går vidare till avdelningschef LSS för attest.

Vid merkostnad i samband med ordinarie personlig assistents sjukdom kan ekonomiskt stöd sökas från kommunen. För hantering av detta har skriftliga rutiner tagits fram. Av rutin för hantering av ansökan och inkommande faktura¹⁰ framgår att tillstånd från IVO ska kontrolleras. Granskning ska sedan ske av att de inkomna handlingarna innehåller nödvändiga uppgifter och av att de fakturerade timmarna överensstämmer med angivna sjuktimmar. Om fel uppmärksammas ska utföraren kontaktas. Av tillhörande checklista¹¹ framgår att kontrollmomenten bland annat innefattar sjukfrånvaroanmälan, tidsredovisning, kopia på lönespecifikation samt intygande från den assistansberättigade att assistans utförts. Av rutin framgår vidare att underlaget skickas till LSS-handläggare för beslut. När fakturan inkommer kontrolleras att beslut finns för den fakturerade perioden samt att kostnaden överensstämmer.

Av intervju framgår att det inte genomförs några stickprov eller liknande kopplade till fakturor. Några kontroller av exempelvis lönelistor, anställda, ekonomiska förhållanden och ägarförhållanden hos utförarna sker inte.

Det skiljer sig åt huruvida beslut är tills vidare eller tidsbegränsade, vilket kräver en ny utredning i metodstöd för handlägningsprocessen enligt LSS anges att uppföljning av beslut ska ske inom två år samt vid behov. Vid uppföljning anges att handläggaren bedömer i vilken utsträckning information behöver inhämtas samt att det bör övervägas att ta del av utförarens genomförandeplan, uppföljning och dokumentation, samt den enskildes, närståendes och externa aktörers uppfattning. Av intervju framgår att uppföljningen vanligen genomförs genom att frågor upprättas och möten genomförs med den enskilde och utföraren.

Av intervju framgår vidare att det vid tiden för granskningen finns några beslut där uppföljning inte skett enligt inom två år. Det framgår även att ett arbete pågår med att upprätta nya rutiner för uppföljning.

¹⁰ Godkänd av avdelningschef, ändrad 2022-11-11

¹¹ Godkänd av avdelningschef, ändrad 2022-09-07

Örnköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3.3.2 Välfärdsnämnden - Försörjningsstöd

Av rutin för ansökan om försörjningsstöd¹² framgår att vid nyansökan om ekonomiskt bistånd ska administratör som mottar ansökan undersöka i Infotorg¹³ om den sökande har fastighet, uppdrag i företag, hushållsbild och vilka som är folkbokförda på adressen, samt föra in informationen i akten. Handläggare ska sedan utreda om ansökan är komplett, vilket innebär att ansökan innehåller en fullständigt ifylld ansökan, ekonomisk översikt för samtliga i hushållet, bankkontoutdrag från samtliga konton tre månader tillbaka i tiden, samt hyreskontrakt och den senaste hyresavin eller underlag för boendekostnader via fastighetsbilaga.

Handläggare ska vidare inhämta information från Arbetsförmedlingen, Transportstyrelsen, Migrationsverket samt vilka ersättningar den sökande kan ha rätt till via SSBTEK.¹⁴ Om ansökan inte är komplett ska handläggaren skicka kompletteringsbrev till den sökande.

Enligt uppgift sker kontroll mot SSBTEK månatligen och kontroll mot Infotorg två gånger per år i samtliga ärenden. Varje månad görs slumpmässiga kontroller i 10% av de löpande ärendena. Underlag begärs från klienten i form av kontoutdrag, kontoöversikt och underlag för utgifter. Av rutin för slumpmässiga kontroller¹⁵ framgår att om felaktigheter misstänks lämnas ärendet över till handläggare för felaktiga utbetalningar. Om utredningen visar att felaktiga utbetalningar lämnats eller att det varit fara för felaktig utbetalning startas en förhandsbedömning samt eventuell utredning om återkrav och bidragsbrott. I övrigt sker inga kontroller för att säkerställa att informationen i den första ansökan fortfarande stämmer.

Av rutin för riktade stickkontroller¹⁶ framgår att stickprovskontroller genomförs om en handläggare misstänker att ett ärende innehåller felaktiga uppgifter, exempelvis avseende inkomster hushållet inte uppvisat och vistelse utanför kommunen eller landet. Ordinarie handläggare meddelar handläggare för felaktiga utbetalningar om de misstänka felaktigheterna och klienten meddelas om att denne blivit utvald för kontroll samt ska inkomma med handlingar. Vid fortsatta misstankar om felaktigheter startas en förhandsbedömning samt eventuell utredning om återkrav och bidragsbrott.

Intervjuade upplever att medvetenheten kring risker för bedrägerier spridit sig i arbetsgruppen samt att det ofta förs dialog gällande ärenden.

Av intervju framgår vidare att träffar med klienterna sker utifrån behov. Enligt uppgift har frekvensen av träffar och besök ökat något de senaste åren, dock saknas enligt intervjuade resurser för att träffa samtliga nyansökande.

¹² Godkänd av avdelningschef, uppföljd 2023-11-23

¹³ Infotorg är en informationsportal för information om personer, företag, fastigheter, fordon och juridik.

¹⁴ SSBTEK är en förkortning av sammansatt bastjänst för ekonomiskt bistånd. Tjänsten möjliggör för kommunen att via sitt verksamhetssystem få information från statliga myndigheter och organisationer.

¹⁵ Godkänd av t.f. enhetschef, uppföljd 2023-11-23

¹⁶ Godkänd av t.f. enhetschef, ändrad 2023-11-23

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3.3.3 Kultur- och fritidsnämnden - Föreningsbidrag

Av kommunens bidragsregler¹⁷ framgår allmänna bestämmelser för bidrag till ideella föreningar samt särskilda regler för olika typer av bidrag och föreningar.

Bidragsreglerna anger att kommunens stöd till civilsamhället genomsyras av tillit, enkelhet och likvärdighet, samt att ”vi litar på att civilsamhällets intentioner är goda och vill medverka till att föreningar får fokusera på sin verksamhet.”

I de allmänna bestämmelserna anges att kommunen i syfte att underlätta föreningars bidragsansökningar har valt stickprov och årlig revision som kontroll av inlämnade uppgifter. Det framgår att föreningarna därav ska spara handlingar som bidragsansökningar grundats på för de senaste fyra åren. Vidare anges att felaktiga uppgifter eller missbruk av medel kan leda till återbetalningsskyldighet eller att en förening blir avstängd från rätten att söka bidrag, samt att alla föreningar som beviljats bidrag kan komma att kontrolleras. Av bidragsreglerna framgår att för att en förening ska vara bidragsberättigad ska den exempelvis vara registrerad i kommunens föreningsregister, ha varit verksam i ett år och ha minst tio aktiva medlemmar, ha antagna stadgar, vald styrelse och fungera enligt demokratiska principer, samt ha ett plus- eller bankgiro dit bidraget betalas.

Om en förening har skulder till kommunen kan det enligt bidragsreglerna leda till att den tappar sin rätt att beviljas bidrag samt rätten att hyra kommunens lokaler. Det framgår även att en ansökan inte beviljas om kraven inte uppfylls, samt om en förening lämnat in felaktiga uppgifter eller missbrukat tillit. Vidare anges att om en förening eller grupp med verksamhet inte uppfyller kraven för att vara en bidragsberättigad förening har den rätt att söka bidrag och få sin ansökan prövad av kultur- och fritidsnämnden.

Av riktlinjer och rutiner för bidragshantering och handläggning¹⁸ framgår att i de fall föreningen uppfyller de allmänna bestämmelserna för bidrag samt kriterierna för bidraget som söks krävs ingen handläggning. Ansökan görs av föreningen, främst digitalt, och vid korrekt ifyllda godkända ansökningar betalas bidrag ut inom 30 dagar av Föreningsbyrån. Vid felaktigheter tas kontakt och inhämtas uppgifter från föreningen. Exempel på bidrag som hanteras på detta sätt är sammankomstbidrag till idrottsföreningar, medlemsbidrag till barn- och ungdoms-, funktionsrätts- och pensionärsföreningar, samt anläggningsbidrag till idrottsföreningar och samlingslokal- och intresseföreningar.

Exempel på bidrag som kräver handläggning är arrangörstöd, upprustningsbidrag och maskinbidrag. Efter att ansökan skickats in av föreningen och handläggare gått igenom ansökan och begärt eventuella kompletteringar ska handläggaren godkänna eller avslå ansökan. Ansökan ska ställas mot hur väl den uppfyller kriterierna för det sökta bidraget och avslag respektive godkännande ska motiveras. Godkänt bidrag betalas ut av Föreningsbyrån. Bidrag för upprustning och maskinbidrag betalas ut efter att föreningen skickat in verifikat på att det som ansökts för har genomförts. Vidare framgår att delegationsbeslut ska skrivas på samtliga beslut och rapporteras till nämnden varje månad. Vidare har en ärendehandledning tagits fram efter förlaga från Skellefteå kommun som rör hantering av ärenden där föreningar inte följer

¹⁷ Beslutade av kultur- och fritidsnämnden 2018-10-17

¹⁸ Ej daterad

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

bidragsnormerna. Enligt uppgift ska handledningen antas av nämnden, dock efterlevs den redan i förvaltningen. Handledningen innehåller bland annat en processkarta av vilka steg som ska genomgå när ett ärende bryter mot bidragsnormerna, exempelvis genom information till nämnden och samverkan.

Av intervju framgår att ekonomisk årsredovisning begärs in årligen avseende samtliga bidragssökande föreningar, samt att handläggare ibland går igenom att föreningarnas registrerade uppgifter är aktuella. Handläggarna utför även årliga så kallade revisioner, vilket innebär att underlag som är relevanta för det aktuella bidraget begärs in, så som skisser på anläggningar, bokningar och fakturor. Granskningarna genomförs av olika bidragskategorier olika år, exempelvis avseende anläggningar eller medlemsantal. Tio procent av de föreningar som fått bidrag i en viss kategori granskas och enligt uppgift utökas antalet om många felaktigheter uppdagas. Den årliga granskningen sammanställs till en rapport som går till nämnden. Av slutrapport revision 2022¹⁹, avseende verksamhetsåret 2021, framgår att en förening fick ett beslut om återbetalning om 50 tkr på grund av att de uppgivit felaktiga uppgifter i ansökan. Arbetet med de egna revisionerna finns inte dokumenterat i någon rutinbeskrivning.

Av intervju framgår vidare att skrivningen om stickprov lades till i bidragsreglerna för cirka tio år sedan vid misstankar om bedrägeri. Enligt intervjuade genomförs stickprov inte med någon regelbundenhet, dock används möjligheten om misstankar uppstått vid handläggarnas revision eller andra indikationer.

Av intervju framgår att tjänstepersonerna träffar föreningar löpande gällande olika frågor och i olika sammanhang. Det genomförs inte med någon särskild regelbundenhet.

3.3.4 Bedömning

Vår bedömning är att välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden delvis har rutiner och riktlinjer för att motverka risken för välfärdsbedrägerier.

Vår bedömning är att välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden delvis har säkerställt att relevanta kontrollaktiviteter identifieras och utförs, dels inför utbetalning av ersättning/stöd, dels efter utbetalning av ersättning/stöd.

Vi bedömer att det inom personlig assistans finns rutiner för hantering av ansökan om utbetalning. Vi noterar att rutinerna är dokumenterade för hantering av sjuklöner men saknas för den löpande fakturahanteringen. Vi bedömer att det identifierats relevanta kontrollaktiviteter i form av kontroll av tillstånd hos IVO och fullmakt, samt vid uppföljning av beslut. Vi bedömer att arbetet kan stärkas genom att dokumentera och tydliggöra rutiner för löpande fakturahantering, samt ytterligare uppföljningar och stickkontroller av exempelvis tidredovisning, arbetstid, anställda samt bakgrundskontroller rörande utförarna och deras företrädare.

¹⁹ Daterad 2023-12-21

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Vi bedömer att det avseende försörjningsstöd finns dokumenterade rutiner och riktlinjer där risken för välfärdsbedrägerier beaktas. Vi bedömer utifrån granskningen att det identifierats relevanta kontrollaktiviteter i form av kontroller vid nyansökan samt slumpmässiga och riktade stickprovskontroller inom försörjningsstöd.

Vi bedömer att det finns skrivningar i kommunens bidragsregler för föreningsbidrag som tar hänsyn till risken för välfärdsbedrägerier, så som att felaktiga uppgifter eller missbruk kan leda till återbetalningsskyldighet eller avstängning från rätten att söka bidrag. Vi bedömer vidare att det finns krav som minskar risken för bedrägerier, så som krav på att verksamheten ska ha funnits i ett år, ha ett post- eller bankgirokonto samt lämna in årsredovisning årligen. Vi bedömer att kontrollaktiviteter genomförs genom den årliga revisionen inom föreningsbidrag. Vi bedömer dock att arbetet kan stärkas genom att i högre grad ta hänsyn till risken för välfärdsbedrägerier och genomförande av ytterligare uppföljande kontroller i form av exempelvis bakgrundskontroller, stickprov och verksamhetsbesök för att granska föreningarna, deras företrädare samt korrektheten i deras underlag för att minska risken för oegentligheter.

3.4 Hantering av misstankar om välfärdsbedrägerier

3.4.1 Välfärdsnämnden – Personlig assistans

Av nämndens delegationsordning²⁰ framgår att beslut om att anmäla misstanke om bidragsbrott till polis- eller åklagarmyndighet, samt beslut om att polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet är delegerat till enhetschef. Avseende brott som hindrar nämndens verksamhet anges bedrägeri som riktar sig mot nämnden som ett exempel.

Vidare framgår av delegationsordningen att beslut om att anmäla till Försäkringskassan om det finns anledning att anta att assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken används för annat än köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter är delegerat till verksamhetschef eller biträdande verksamhetschef. Detsamma gäller för beslut att anmäla till IVO om det finns anledning att anta att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva verksamhet med personlig assistans kan ifrågasättas. Att anmälan ska ske till Försäkringskassan och IVO framgår även av rutin för anmälningskyldighet²¹ samt rutin för personlig assistansbeslut.

Av intervjuer framgår att handläggarna vid misstanke skulle vända sig till enhetschef eller ärendehandledare, samt att kontakt skulle tas med utföraren och eventuellt med IVO beroende på vad som framkommer. Det framgår att ett ärende anmäls till IVO under de senaste åren samt att misstankar utöver det lett till ytterligare uppföljningar utan efterföljande anmälan. Av intervju framgår att misstankar ibland uppstår samt att det kan vara svårt att med befintliga kontrollmoment få tillräckligt med underlag för att gå vidare med misstanken. Intervjuade beskriver vidare att ett utökat uppföljningsarbete skulle vara fördelaktigt, dock uppges detta vara tidskrävande.

²⁰ Antagen av välfärdsnämnden 2023-12-12 § 172

²¹ Anmälningskyldighet Försäkringskassa, IVO vid misstanke om oegentligheter vid utförande av personlig assistans enligt SFB. Godkänd av avdelningschef, skapad 2024-01-23

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3.4.2 Välfärdsnämnden - Försörjningsstöd

Av rutin för återkrav och misstänkt bidragsbrott²² framgår att vid misstanke om felaktig utbetalning eller eventuellt bidragsbrott ska ordinarie handläggare remittera ärendet till handläggare för felaktiga utbetalningar. Denne ska göra en förhandsbedömning i syfte att undersöka om det finns grund att inleda utredning. Efter beslut att inleda utredning ska förutsättningar för återkrav utredas, kommunikering ske till klienten och eventuell betalningsförmågebedömning genomföras. Av intervju framgår att tillvägagångssätt som varit framgångsrika i utredningsfasen är att inhämta information via öppna konton i sociala medier samt att konfrontera klienten med sina misstankar.

Av nämndens delegationsordning framgår, utöver vad som angetts i avsnitt 3.4.1, att beslut om återkrav av ekonomiskt bistånd som utgått på felaktiga grunder är delegerat till enhetschef. Av rutin för återkrav och misstänkt bidragsbrott framgår hur återkrav ska ställas samt hanteras om återbetalning inte sker. Av intervju framgår att det sällan inkommer synpunkter på beslutet samt att det finns möjlighet till avbetalningsplan.

Av rutin för återkrav och misstänkt bidragsbrott framgår vidare att anmälan om misstänkt bidragsbrott görs av enhetschef samt att det inte ska ske någon underrättelse av beslutet till den enskilde. Det framgår att allt felaktigt bistånd som utbetalats ska polisanmälas. Av intervju framgår att vid misstanke om att felaktiga uppgifter lämnats medvetet görs polisanmälan.

Av intervju framgår att relativt många polisanmälningar görs men att polisen har långa handläggningstider och att vissa ärenden därav är stillastående, då kommunen saknar befogenhet att genomföra vissa insatser, och då får invänta polisens agerande. Vidare framgår att handläggare för felaktiga utbetalningar underrättar Försäkringskassan och Skatteverkets folkbokföringsenhet när något upptäcks som berör dem.

Enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har kommunen en skyldighet att underrätta andra myndigheter eller organisationer om man misstänker att bidrag och ersättningar betalats ut felaktigt från dessa. Det framgår inte av ovan nämnda styrdokument och rutiner hur detta lagkrav ska efterlevas.

Arbetet mot välfärdsbedrägerier inom försörjningsstöd uppges ha sparat in drygt 3,5 mnkr åren 2020–2023.²³

²² Godkänd av enhetschef, uppföljd 2023-03-22

²³ Beräkning från enheten utifrån att individer slutat ansöka om försörjningsstöd vid upptäckt om fusk. Baserat på utbetalt bistånd senaste året där det kan antas att ungefärliga summor hade fortsatt betalas ut om fusket inte upptäckts. Summan 3 693 874 kr avser åren 2020–2023.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3.4.3 Kultur- och fritidsnämnden - Föreningsbidrag

Av nämndens delegationsordning²⁴ framgår att beslut om bidrag, samt beslut om rättelse eller ändring av beslut som delegaten fattat är delegerat till handläggare. Det finns inte någon skrivning gällande återkrav eller polisanmälan i nämndens delegationsordning.

Intervjuade uppger att de upplever det som tydligt hur de ska agera vid misstankar om bedrägeri. Ett första steg uppges vara att dubbelkolla med ekonom att bidraget faktiskt betalats ut, därefter sker samverkan mellan handläggare och enhetschef samt kontakt med den aktuella föreningen. Vid behov förs frågan uppåt i förvaltningsorganisationen. Om misstankar uppstår i samband med handläggarnas årliga granskning informeras enligt uppgift nämndens ordförande.

Misstankar uppstår främst hos tjänstepersoner. Det uppges inte vara vanligt att indikationer inkommer från allmänheten. Vid ett tillfälle har polisen informerat om ett misstänkt bedrägeri, vilket föranledde att kommunen lämnade uppgifter om föreningen och dess styrelse. Det framgår att vissa misstankar funnits om att föreningar egentligen borde vara företag, samt att föreningen skapats för att kunna hyra kommunens subventionerade lokaler. Vid misstankar om detta granskas handlingar som årsmötesprotokoll och årsredovisning.

Det framgår vidare att återkrav genomförs av handläggare på delegation. Föreningen involveras gällande hur medel ska betalas tillbaka, främst görs detta genom en upprättad återbetalningsplan. Det har även diskuterats att bevilja ett lägre bidrag för nästkommande år för att betala av en skuld. Intervjuade beskriver att om återbetalningsplan eller liknande inte skulle fungera skulle frågan föras uppåt i organisationen eller till nämnden, dock har detta inte inträffat. Även beslut om att stoppa en förening från att vara bidragsberättigad tror intervjuade skulle föranleda ett nämndsbeslut.

3.4.4 Bedömning

Vår bedömning är att välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden delvis har rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas vid misstankar om välfärdsbedrägerier samt rutiner för återkrav.

Vi bedömer att det inom välfärdsnämndens verksamheter finns tydliga angivelser för anmälan till andra myndigheter i form av Polisen, Försäkringskassan och IVO. Vi bedömer dock att rutiner för att säkra efterlevnad av lagen om underrättelseskyldighet bör stärkas.

Vi bedömer vidare att det inom personlig assistans finns uttalade rutiner för hantering av misstankar, dock ser vi att rutinerna kan stärkas genom att tydliggöra och dokumentera tillvägagångssättet vid misstankar om bedrägerier. Vi ser även att kontrollmoment och uppföljningsarbetet kan utökas.

²⁴ Antagen av kultur- och fritidsnämnden 2021-05-19 § 35

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Gällande försörjningsstöd gör vi bedömningen att det finns dokumenterade och tydliga rutiner för hantering av misstankar och återkrav. Även här bedömer vi dock att rutiner för att säkra efterlevnad av lagen om underrättelseskyldighet bör stärkas.

Vi ser även att det finns potential till att nyttja arbetssättet mot felaktiga utbetalningar som genomförs inom försörjningsstöd även inom personlig assistans.

Vad gäller kultur- och fritidsnämnden bedömer vi att det finns uttalade rutiner för hur misstankar om välfärdsbedrägerier ska hanteras, dessa är dock inte dokumenterade. I nämndens delegationsordning finns bestämmelse om rättelse eller ändring av beslut, dock noterar vi att det inte finns någon skrivning gällande polisanmälan.

För att stärka arbetssättet vid misstankar om välfärdsbedrägerier ser vi det som viktigt att rutiner tas fram och dokumenteras för vilka specifika åtgärder som ska vidtas vid misstankar om välfärdsbedrägerier, felaktiga utbetalningar från andra myndigheter och återkrav.

3.5 Kompetensstärkning och samverkan

Inom personlig assistans har det enligt uppgift inte genomförts några utbildningar på området. Intervjuade uppger att de ser ett behov av att öka kunskapen om frågorna inom socialtjänsten. Det framgår att informationsspridning sker på området utifrån bevakning av domar och lagändringar, samt att LSS-handläggarna ingår i nätverk med andra kommuner i länet gällande handläggning generellt.

Avseende försörjningsstöd framgår av intervju att handläggarna för felaktiga utbetalningar har genomgått digitala utbildningar via SKR, samt att erfarenheter från dessa delas med arbetsgruppen. Det framgår även att utskick från SKR följs i arbetsgruppen samt att kommunen ingår i generella nätverk avseende försörjningsstöd via SKR och kommunförbundet. Vidare framgår av intervju att viss samverkan sker inom kommunen och att en artikel har lagts upp på intranätet för att sprida informationen om att det finns handläggare mot felaktiga utbetalningar inom försörjningsstöd.

Gällande föreningsbidrag framgår av intervju att samverkan sker med andra bidragsgivare, exempelvis Riksidrottsförbundet/SISU, Länsstyrelsen och kommunala bolag. Detta görs enligt uppgift i syfte att inte flera ska bevilja bidrag till samma saker. För vissa bidrag finns det angivet i reglerna att föreningen ska uppge om de sökt eller fått bidrag från någon annan instans, det finns dock ingen generell bestämmelse om att de olika bidragsgivarna ska samverka med varandra. Vidare sker samverkan i nätverk där andra kommuner delat med sig av erfarenheter gällande bedrägerier.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

3.5.1 Bedömning

Vår bedömning är att det delvis sker kompetensstärkning inom välfärdsbedrägerier för medarbetare och chefer inom välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden.

Vi grundar vår bedömning på att det inte genomförts några utbildningar gällande välfärdsbedrägerier. Vi noterar dock att handläggare för felaktiga utbetalningar inom försörjningsstöd har genomgått digitala utbildningar. Vi ser positivt på att det finns samverkan med andra kommuner och instanser inom samtliga granskade verksamheter.

God kännedom om välfärdsbedrägerier, inklusive viktiga risker att beakta, varningssignaler att agera på och möjliga metoder för kontroller, är en viktig del i arbetet med att minimera risken att välfärdsbedrägerier inte upptäcks eller utreds. Vi bedömer att nämnderna bör säkerställa att de medarbetare som kommer i kontakt med dessa frågor har den kunskap och kännedom som behövs för att möjliggöra upptäckt av och stärka det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier. Vi ser att kommunen med fördel kan nyttja det material och den kunskap som finns hos aktörer som SKR, Skatteverket, Brottsförebyggande rådet samt hos andra kommuner.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

4 Samlad bedömning och rekommendationer

Syftet med granskningen har varit att bedöma om ansvariga nämnder har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier. Granskningen inriktas på processerna assistansersättning, försörjningsstöd samt föreningsbidrag.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att välfärdsnämnden och kultur- och fritidsnämnden delvis har säkerställt ändamålsenlig styrning och tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier.

Vi grundar vår bedömning på att det inte genomförts någon formaliserad eller dokumenterad riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier avseende nämndernas verksamheter. Vidare gör vi bedömningen att det delvis finns rutiner, riktlinjer och kontrollaktiviteter inom verksamheterna för att motverka risken för välfärdsbedrägerier. Även vad gäller hantering av misstankar om välfärdsbedrägerier bedömer vi att det delvis finns rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas. Vi gör bedömningen att det delvis sker kompetensstärkning för chefer och medarbetare i frågorna.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi välfärdsnämnden att:

- Tillse att en formaliserad riskanalys inriktad på riskerna för välfärdsbedrägerier genomförs.
- Tillse att rutiner för misstankar om välfärdsbedrägerier tydliggörs och dokumenteras vad gäller personlig assistans.
- Tillse att kontrollmoment inom personlig assistans dokumenteras samt utökas.
- Tillse att rutiner för att säkra efterlevnad av lagen om underrättelseskyldighet stärks.
- Säkerställa att medarbetare och chefer har goda förutsättningar att erhålla kompetenshöjande insatser gällande arbetet mot välfärdsbedrägerier.

Vi rekommenderar kultur- och fritidsnämnden att:

- Tillse att en formaliserad riskanalys inriktad på riskerna för välfärdsbedrägerier genomförs.
- I högre grad ta hänsyn till risker för välfärdsbedrägerier i befintliga rutiner samt säkerställa att rutinerna är dokumenterade.
- Tillse att rutiner för misstankar om välfärdsbedrägerier tydliggörs och dokumenteras.
- Säkerställa att medarbetare och chefer har goda förutsättningar att erhålla kompetenshöjande insatser gällande arbetet mot välfärdsbedrägerier.

Örnsköldsviks kommun

Granskning av det förebyggande arbetet mot välfärdsbedrägerier

2024-03-04

Datum som ovan

KPMG AB

DocuSigned by:
Helena Hansson
CDD924093130489...
Helena Hansson
Verksamhetsrevisor

DocuSigned by:
Lovisa Edvardsson
BA6BEBAA9372483
Lovisa Edvardsson
Verksamhetsrevisor

DocuSigned by:
Lena Medin
9CB391F9DD1D41B...
Lena Medin

Certifierad kommunal yrkesrevisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.